

FRANCESC MACIÀ

el primer president democràtic

Segur que en la majoria de llibres d'història de Catalunya, en els records transmesos oralment i en la consciència de bastants catalans el nom de Francesc Macià hi està present i desperta alguna mena de sentiment. Però probablement aquesta referència es redueix a un parell o tres episodis de la seva vida: Prats de Molló, exili, presidència de la Generalitat i poca cosa més. I no sabem o no ens adonem que la vida de Macià va ser llarga, complexa i plena de vivències poc freqüents. Fou enginyer militar, parlamentari a Madrid, inicialment espanyol i monàrquic; republicà i separatista català després. Això i més no és poc per interessar-nos per una figura més mitificada que no pas coneguda en profunditat.

Josep Maria Roig Rosich · Historiador

◀ **Barcelona, 1932-1933.** Reproducció d'una fotografia en la qual Francesc Macià, president de la Generalitat de Catalunya, posa per a l'escultor Josep Clarà, el qual li està esculpint un bust. © ANC. Fons Gabriel Casas i Golobardes. Autor: Gabriel Casas i Golobardes.

Si ens plantejem que quan arriba a president de la Generalitat -la fita màxima que tothom coneix- tenia 72 anys, això vol dir que darrere seu hi havia una llarga trajectòria. Per esbrinar-la ens centrarem en quatre aspectes que sobresurten i el defineixen: enginyer-militar, parlamentari, conspirador i polític. Acabarem intentant valorar històricament la persona i el personatge de manera sintètica.

Francesc Macià, enginyer militar

A meitat del segle XIX fer carrera militar a Catalunya no era tan estrany ni inversemblant com ho fou al segle XX o l'actual. La figura del general Prim va exercir una notable influència en molts joves. I, sense sortir de Vilanova i la Geltrú, Macià podia emmirallar-se en el coronel i pintor Joaquim de Cabanyes i Ballester, que va participar en la primera guerra carlina i a la d'Àfrica sota les ordres de Prim; o en el capità Francesc Galceran Ferrer; o en el tinent coronel Joan Ricart i Marich, o bé -encara que no vilanoví si destinat a Vilanova- Eduardo Jalón Larragoiti, marquès de Castrofuerte, militar progressista, demòcrata, que va ser expedientat diverses vegades i que és possible que hagués tingut alguna relació amb el jove Macià o la seva família.



1874. Retrat de bust de Francisco Macià y Llusà, que forma part de l'orla del curs 1874 del Col·legi Lliure de Segon Ensenyament de Vilanova i la Geltrú. © ANC. Fons Francesc Macià. Autor: Manuel Roig Mas (Fotografia Villanovesa).

Francesc Macià va néixer el 1859 en aquesta Vilanova de meitat del segle XIX, vinculada al comerç marítim, a les colònies i a l'exèrcit que les mantenia lligades a Espanya. Fou fill de Joan Macià, pagès i comerciant d'oli, i de Maria Llusà, essent un dels més petits de set germans. Els pares eren de les Borges Blanques, però s'havien traslladat a aquesta ciutat portuària per expandir el seu negoci d'exportació d'oli i de vi cap a les colònies. Als 16 anys aprovarà l'ingrés a l'Acadèmia d'Enginyers Militars de Guadalajara, d'on en sortirà el 1879 amb el grau de tinent d'enginyers. Anirà destinat a diverses places de la península (no a Cuba o a Filipines com era el seu desig) i anirà ascendint dins de l'escalafó militar fins a tinent coronel (1904). El 1907 serà declarat "apte per a l'ascens" però no s'arribarà a produir per la seva sol·licitud de baixa voluntària de l'exèrcit per poder dedicar-se a la política.

No va ser una persona gaire inclinada a la vida militar de caserna i sí, en canvi, a planificar obres d'enginyeria, cosa que ha fet dubtar sobre si la seva veritable vocació fou la castrense o la de tècnic enginyer. Del seu pas per la comandància de Lleida va deixar una gran quantitat d'obra pública militar i civil. Citem entre molts altres exemples: l'ampliació del Canal d'Aragó cap a Catalunya (cosa que de retruc va beneficiar la finca de Valmanya de la seva esposa), la construcció dels pavellons dels oficials de la Seu d'Urgell, la seguretat de la carretera de Sort a Esterri d'Àneu o del ferrocarril de la Pobla de Segur, el traçat de la carretera de la Seu a Andorra, diverses reformes a la caserna de Tortosa i un llarg etcètera. També va planificar gratuïtament la portada d'aigües a molts pobles lleidatans, el clavegueram o va construir el dipòsit d'aigua de Puigverd amb formigó armat, material del qual ell va ser l'introduïdor a l'Estat espanyol. Tot plegat li va donar una gran popularitat en aquestes terres a les quals se sentia molt lligat pels seus pares i perquè de petit hi anava molt sovint.

Conseqüència de l'educació rebuda, Macià se sentia monàrquic (coneixia personalment Alfons XIII i sentia respecte, i fins amistat envers el rei), patriota espanyol, militar i català (amb una catalanitat natural sense definició específica). Aquest era, ideològicament parlant, el Francesc Macià de principis de segle XX.

El novembre de 1905 es produeix a Barcelona l'assalt a la redacció del *Cu-Cut!* I de *La Veu de Catalunya* per part d'un grup d'oficials



5 de desembre de 1915. Francesc Macià dirigeix unes paraules als vilatans de les Borges Blanques, en un dels actes organitzats amb motiu de l'homenatge que se li va retre després de la seva renúncia com a diputat a Corts. © ANC. Fons Francesc Macià. Autor: BADOSA Informaciones Gráficas (Josep Badosa).

de la guarnició de Barcelona. Les autoritats no van reaccionar, cap dels militars que van intervenir-hi va ser sancionat i alguns van ser ascendits. A molts llocs de Catalunya i arreu de l'Estat espanyol es va promoure un moviment d'adhesió amb els indisciplinats.

Enmig d'una campanya passional i demagògica a favor dels revoltats, un militar amb grau de tinent coronel i amb una posició remarcable (la Comandància d'enginyers de Lleida) va condemnar públicament els fets qualificant-los d'indisciplina indigna i impròpia d'un militar. Era Francesc Macià. Hauria pogut optar per un silenci no comprometedor que no posés en perill la seva carrera i la seva còmoda posició social i econòmica, però no ho va fer.

Francesc Cambó va saber recollir la indignació que predominava a Catalunya i va promoure una Solidaritat Catalana, una coalició políticament heterogènia però que aportés al Parlament de Madrid uns diputats catalans fermament decidits a defensar la posició i les raons de Catalunya. Una de les persones amb qui es va pensar va ser Francesc Macià com a candidat per les Borges Blanques i també per Barcelona. Va sortir elegit per ambdues circumscripcions i va escollir la primera, molt més propera al seu espai tradicional i familiar.

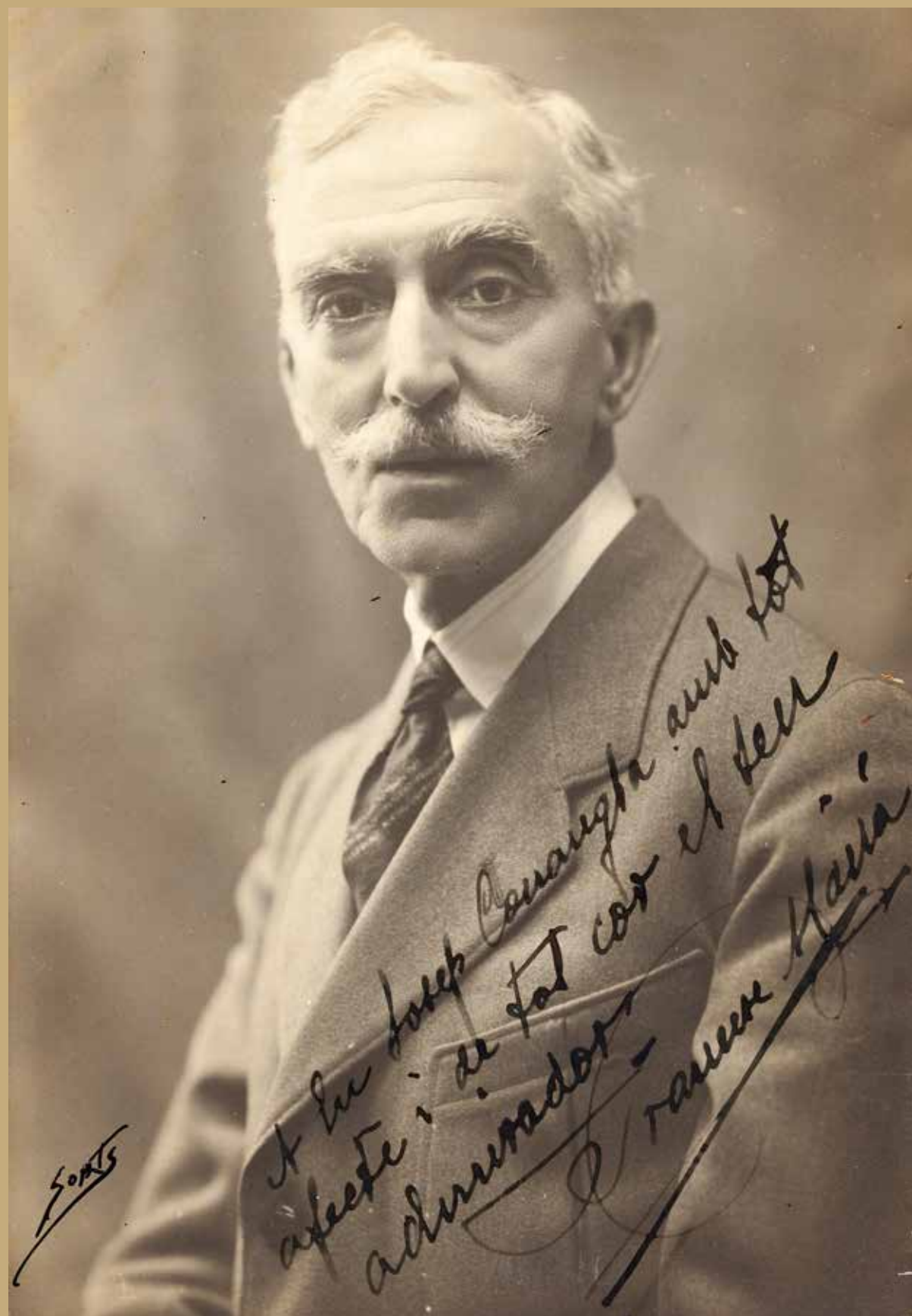
La proposta de Macià per a les llistes de Solidaritat va provocar un fort enrenou: els militars posicionant-se decididament en contra i alguns sectors liberals a favor. Finalment l'exèrcit el va "castigar" enviant-lo a Santoña i amenaçant-lo de sotmetre'l a un Tribunal d'Honor. Davant d'això, Macià decideix demanar la baixa. Un gest que va merèixer el qualificatiu d'"el militar civil" i "d'una elegància que captiva" per part de Xènius. Efectivament va haver d'escollir entre la seva consciència civil i cívica i la seva condició de militar i va triar el camí de la política deixant enrere una llarga carrera a la qual havia dedicat tota la seva vida: amb 46 anys Francesc Macià abandonarà l'exèrcit després de 30 anys de servir-lo.

Diputat a Madrid

Des de 1907 fins a 1923 Macià fou elegit ininterrompudament a les vuit eleccions generals a Corts. L'obra pública que havia fet pels pobles i la denúncia dels problemes concrets del districte li van comportar el suport popular; i la seva condició de terratinent i la seva pertinença a entitats econòmiques provincials li van valdre el suport dels propietaris i sectors benestants de Lleida. Els primers anys de parlamentari dos temes van gairebé monopolitzar les seves intervencions: els problemes comarcals i la modernització de la marina militar espanyola. Va denunciar insistentment

1910. Bitllet de lliure circulació pel Congrés dels Diputats. © Espai Macià. Les Borges Blanques.





1920-1928. Retrat de mig cos de Francesc Macià i Llusa amb dedicatòria a Josep Conangla i Fontanilles. © ANC. Fons Josep Conangla Fontanilles. Autor: Bois Guillot "Sorts".



Setembre de 1928. Francesc Macià i Ventura Gassol, acompanyats de Santiago Carbonell i Josep Murillo i Mombrú durant la seva visita a la casa d'Encarnació Conangla Tomàs a L'Havana. D'esquerra a dreta (drets): Dionís Civil, Josep Murillo, Rafael Albertí, Josepa Conangla (Fefa), Francesc Macià, Josep Conangla i Fontanilles, Fefa Carbonell, Santiago Carbonell i Ventura Gassol. Asseguts: Encarnació Conangla Tomàs, Maria Tomàs Guarro i Sara Murillo. © ANC. Fons Josep Conangla Fontanilles.



Setembre de 1930. Retrat de Francesc Macià, president de la Generalitat de Catalunya, amb la seva esposa Eugènia Lamarca, les seves filles Maria i Josefina, el seu gendre Peiri i tres de les seves nêtes, abans d'un àpat. © ANC. Fons Josep Maria Sagarra i Plana. Autor: Gaspar.

l'abandó dels camins veïnals, la falta de comunicacions comarcals o el que anomenava "carreteres electorals" (promeses durant les campanyes electorals i oblidades després), també es va preocupar per buscar mercats nous per a l'oli o impedir les barreges (cosa que des- acreditava l'oli de les Borges), de reduir els impostos que gravaven aquests productes agrícoles, etc.

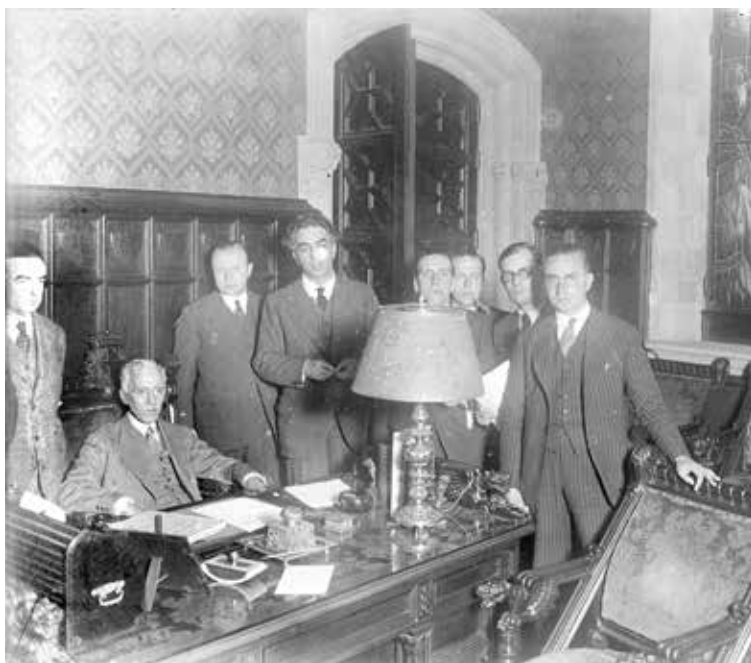
L'altra gran preocupació fou la modernització i adequació de l'Armada. En síntesi, la seva proposta propugnava deixar de construir destructors i cuirassats—inútils "millones flotantes", segons ell—, amb el mateix pressupost, construir un nombre superior de torpediners i submarins, més barats i més útils per a la realitat espanyola. A part dels aspectes tècnics el preocupaven també les conseqüències que aquella voluntat de lluïment tenia en altres àmbits. Per al 1912 va calcular que el pressupost de l'Armada representava 6 ptes. per habitant, mentre que el d'Instrucció Pública era de 3 ptes. El 1915, davant l'eficàcia dels submarins alemanys, s'acceptaran les tesis de Macià, però aleshores ell ja reclamava atenció cap als hidroavions. El seu capteniment d'home modern i el seu títol d'enginyer militar l'abocaven a interessar-se pels avenços tècnics, i ho va saber fer amb notable visió de futur.

Malgrat tot, Macià era home de fets i no de paraules i al Congrés només es parlava i es conxorxava i s'obeïa a uns convencionalismes no assimilables per un exmilitar disciplinat. Així, el 25 de novembre de 1915, quan es complien exactament 10 anys dels fets del *Cu-Cut!*, presentarà la seva dimissió com a diputat. Ho fa -diu- per no participar de la "farsa" que és el Parlament i per no compartir "les ineptituds, imprevisions i corrupció que he observat en aquesta Cambra". I també —afegirà— perquè té ja molt arrelades les reivin-

dicacions de Catalunya, sovint menystingudes per les Corts espanyoles. No havia estat un diputat de primera fila, però sí que havia estat un parlamentari actiu i honest. No havia sabut encaixar amb la faramalla parlamentària, amb els pactes fets de sotamà, amb les obligades renúncies a determinats ideals, i abandonava voluntàriament l'escó. Conseqüent amb aquesta decisió no es presentarà a les properes eleccions, i tanmateix les tornarà a guanyar i sortirà elegit. Decidit a no assistir a cap sessió va aconseguir que el seu amic Amadeu Hurtado l'enviés a França com a corresponsal de guerra de *La Publicidad*. Les seves cròniques des del front faran rebrotar l'esperit militar que sempre va portar a dins.

El 1918 el marc polític de l'Estat era crític i decidirà tornar al Parlament. En aquest període anirà radicalitzant les seves posicions tant en el terreny social com nacional català. Decebut davant dels esdeveniments havia anat trencant progressivament amb la monarquia, el Parlament, la burgesia regionalista, els partits polítics i ara era un diputat solitari, independent, que en les seves intervencions utilitzava un to directe, sincer, enèrgic. No era un bon orador, per tant preparava molt per escrit les seves intervencions, però quan havia d'improvisar una rèplica o una rectificació era àgil i clar i —sovint— llarg. Aviat fou conegut també per les seves interrupcions brusques i cridaneres. A poc a poc també Lleida deixarà de ser el seu àmbit territorial referencial i s'integrarà a Barcelona on se li farà evident la misèria urbana i l'explotació del treballador industrial.

Per ell l'Estat espanyol serà considerat una rêmora o un adversari. Havia passat de descobrir que la unitat d'Espanya no estava ben articulada a adonar-se que l'Estat no volia reformar-se i menys a proposta de Catalunya. Desencís, doncs, davant la impermeabilitat



14 d'abril de 1931. Francesc Macià, al Palau de la Generalitat, després d'haver pres possessió de la presidència de la República Catalana. L'acompanyen Josep Maria Bertran de Quintana, Joan Casanovas, Armand Otero i Josep Dencàs, entre d'altres. © ANC. Fons Josep Maria Sagarra i Plana. Autor: Sagarra i Torrents.

18 d'abril de 1931. Francesc Macià, president de la Generalitat de Catalunya, rep Manuel Irurita, bisbe de Barcelona, i Francesc Vidal i Barraquer, cardenal de Tarragona, amb motiu de la proclamació de la República. Palau de la Generalitat, Barcelona. © ANC. Fons Josep Maria Sagarra i Plana. Autor: Gaspar - Sagarra i Torrents.

de Madrid i la ignorància respecte a Catalunya, però també davant la falta d'unitat dels catalans i del doble llenguatge de determinats líders. Així arribarà a la conclusió de "Procurarem salvar-nos nosaltres perquè si ens volem salvar tots ens enfonsarem amb ells". Conseqüent amb això Macià deixarà de mirar a Madrid i centrarà totes les seves propostes i actuacions en Catalunya. Una Catalunya amb greus problemes socials i polítics, irresolts des de feia temps per la negligència o incompetència central i que aleshores estava vivint uns moments revolucionaris: vagues generals de 1917 i 1919, Assemblea de Parlamentaris, Juntes de Defensa Militars, campanya per un Estatut d'Autonomia, etc.

Macià sabia que el separatisme no era majoritari a Catalunya però sí que ho era el desengany respecte el govern i l'Estat espanyol, els quals no comptaven ni amb la més mínima simpatia popular. I sabia que el context europeu hi podia ajudar. Bon lector de diaris, havia seguit de prop els esdeveniments de la revolució russa, la revolta d'Irlanda, les promeses de Wilson, la configuració del nou mapa d'Europa, tot plegat creia que podia afavorir la situació de Catalunya. Així, seguint el model irlandès, crearà la Federació Democràtica Nacionalista (1919) com a força política i Estat Català (1922) per la lluita; una, la via política i l'altra la insurreccional. Tenia més de seixanta anys i un inusual esperit de combat.

A Barcelona procurarà connectar amb sectors nous i joves, amb republicans decebuts i també amb dirigents de la CNT. Ho farà apropant-se als ateneus obrers, casals, grups nacionalistes i sobretot a través del CADCI. A partir d'aquest moment la temàtica nacional i la social s'implicaran necessàriament en el seu discurs. Sap que el seu projecte només és viable si se'l fa seu una majoria de catalans i per tant s'aproparà a les classes mitjanes i els sectors obrers.

El 1919 utilitzarà la tribuna de les Corts per plantejar amb contundència i claredat dos dels problemes que, segons ell, tenia l'Estat:

"Dos problemas gravísimos están planteados en España: el problema nacionalista de Cataluña y el problema obrero, y los dos son problemas de libertad. Vosotros tratáis a las nacionalidades españolas como país conquistado; vosotros habéis obligado a las diversas nacionalidades españolas a que se rijan por vuestras leyes, por vuestros usos y por vuestros costumbres. (...) Por esto, en cuantas ocasiones se le ofrecen a Cataluña para demostrar que quiere la libertad frente a la opresión y la tiranía de España (se senten rumores a la Cambra segons el Diari de Sessions) en cuantas ocasiones se le presentan, os pide su libertad y su soberanía, y vosotros se la negáis sistemáticamente".

Francesc Macià sempre havia parlat de manera clara i contundent a les Corts, per això ara tampoc descuidarà el ressò que les seves paraules podien tenir en aquell hemicicle i, sobretot, la seva irradiació a Catalunya. Així el juny de 1923,



26 d'abril de 1931. Francesc Macià, president de la Generalitat de Catalunya, rep Niceto Alcalá Zamora, president del govern provisional de la República espanyola, al Saló Verge de Montserrat del Palau de la Generalitat, de Barcelona. Asseguts, d'esquerra a dreta, Lluís Nicolau i d'Oliver, ministre d'Economia; el general Eduardo López de Ochoa, cap de la Quarta Divisió Orgànica; Francesc Macià; Niceto Alcalá Zamora; Jaume Aiguader, alcalde de Barcelona; Lluís Companys, governador civil de Barcelona, i Oriol Anguera de Sojo, president de l'Audiència Territorial de Catalunya. Al darrera, destaquen els següents membres del govern de la Generalitat: Manuel Carrasco i Formiguera, Rafael Campalans, Ventura Gassol, Joan Casanovas, Manuel Serra i Moret, i entre altres, Josep Tarradellas i el comandant Enric Farràs. © ANC. Fons Brangulí fotògrafs. Autor: Brangulí.

davant l'escàndol de tothom, no s'estarà de dir:

"España no ha concedido nunca de grado la libertad colectiva a ninguno de los pueblos que ha tenido sometidos a su yugo. (...) El dilema se ha planteado de una manera brutal, si queréis, y el dilema es el siguiente: o nosotros continuamos bajo la opresión del Estado opresor, del Estado centralista, en una esclavitud moral, peor cien veces que la material o vamos a la violencia. No queda otra solución".

L'opció ideològica de Francesc Macià està ja definida i ben travada i pràcticament situada al pol oposat a la que havia exposat a l'entrar al Congrés el 1907: si dins d'Espanya és inviable un projecte democràtic, de major justícia social i respectuós envers Catalunya, cal cercar la viabilitat d'aquests ideals fora d'ella, des d'una Catalunya sobirana. Si la independència no es pot aconseguir democràticament, aleshores és legítim utilitzar tots els mitjans possibles. Des d'aquest punt de vista la lluita seria un mitjà no un fi, l'últim a utilitzar però sense renunciar-hi.

Conspirador des de l'exili

Quan s'imposa la dictadura de Primo de Rivera (1923) ha de fugir del país i s'exilia a França. A París entrarà en contacte amb nacionalistes bascos, amb republicans i amb anarcosindicalistes, amb

l'objectiu de conspirar contra la dictadura. Des de l'exili i amb la voluntat de lluitar per Catalunya necessita suports econòmics i això el porta el 1925 a llançar l'emprèstit "Pau Claris". Per la mateixa raó el mateix any accepta anar a la URSS on no obté cap promesa concreta d'ajut.

Malgrat tot, Macià prossegueix en la preparació d'un fet d'armes amb el qual pretenia entrar a Catalunya, ocupar algunes poblacions i proclamar la República Catalana. Era el complot de Prats de Molló, que va fracassar per la delació d'un dels conjurats. Macià i els seus col·laboradors més propers van ser empresonats i jutjats a París. Ell personalment va voler assumir el protagonisme del complot perquè creia legítima la lluita contra una dictadura. Alhora aprofitarà el ressò de tots aquests esdeveniments per a denunciar a tot Europa el caràcter de la dictadura de Primo de Rivera, així com l'existència d'una voluntat d'alliberament a Catalunya.

Després d'una sentència benèvola passa a residir a Brussel·les i segueix amb la seva activitat conspiradora. Viatjarà a l'Uruguai, Argentina, Xile, Cuba i Nova York. El 1928 a l'Havana, es redactarà una Constitució Provisional de la República Catalana com a símbol i promesa d'allò que havia de continuar presidint la seva futura actuació.



◀ **23 d'abril de 1931.** Francesc Macià, president de la Generalitat de Catalunya, s'adreça a una multitud després d'haver hissat la senyera de la Unió Catalanista a la façana del Palau de la Generalitat, Barcelona. © ANC. Fons Josep Maria Sagarra i Plana. Autor: Gaspar - Sagarra i Torrents.

Un major protagonisme polític

Amb la dimissió del general Primo de Rivera (gener de 1930) i després de quasi vuit anys d'exili, va poder retornar a Catalunya i participar activament en la Conferència d'Esquerres Catalanes que donarà com a resultat la creació d'un nou partit: Esquerra Republicana de Catalunya, del qual en serà el president.

És l'última etapa de la seva vida, la més breu cronològicament però que tanmateix significa l'assoliment d'una part dels objectius pels quals havia lluitat i un reconeixement indiscutible de la seva persona.

Va aconseguir un gran èxit en les eleccions municipals del 12 d'abril i, legitimat per aquests resultats i conseqüent amb les seves promeses electorals, va proclamar l'Estat Català, que voldrà estructurar en forma de República Catalana, integrat dins de la Federació de Repúbliques Ibèriques. Tenia 72 anys.

Posteriorment, d'acord amb Madrid, Macià passarà a ocupar la presidència de la Generalitat provisional i des d'aquest càrrec haurà d'estructurar la institució i el país.

El 17 d'abril tres ministres del govern provisional de la República espanyola es desplacen a Barcelona per negociar amb Macià. D'aquí en sortirà la desproclamació de la República Catalana, la instauració d'un òrgan de govern que recuperarà el nom de Generalitat i el compromís d'una autonomia per Catalunya, la qual vindrà regulada per un Estatut que havia de ser aprovat per les Corts espanyoles, decisió que comportava perdre part de la sobirania i posar en mans de Madrid el futur de Catalunya. Macià sap el que això significa però accepta aquest acord pensant que l'important és ser, voler ser i treballar per ser-ho plenament.

Els èxits electorals van continuar en les eleccions a Corts Constituents i al Parlament de Catalunya.

Després del llarg procés d'aprovació de l'Estatut (amb un debat insidiós, insultant, antipàtic que va posar en evidència un anticatalanisme ferotge arreu de l'Estat) a Catalunya es van haver d'endegar unes institucions i una política pròpia: Parlament de Catalunya, Govern de la Generalitat, Tribunal de Cassació, divisió territorial en comarques, legislar i actuar en Sanitat, Ensenyament, etc., sense un model per copiar o seguir.

El 6 de desembre de 1932 es va inaugurar el Parlament de Catalunya i el 14 del mateix mes Francesc Macià és elegit president de la Generalitat per 63 vots a favor contra els 11 de Ramon d'Abadal, candidat de la Lliga.



10 de maig de 1931. Francesc Macià, president de la Generalitat de Catalunya, envoltat de ciutadans a Montblanc. © ANC. Fons Josep Maria Sagarra i Plana. Autor: Josep Maria Sagarra i Plana.

9 de octubre de 1932. Francesc Macià, president de la Generalitat de Catalunya, saluda els vilatanans que han sortit a rebre'l, plaça del Carme, Valls. L'acompanyat pel comandant Enric Pérez Farràs. © ANC. Fons Francesc Macià.

En el discurs de presa de possessió va dir als parlamentaris: “Així heu de voler Catalunya, com tantes vegades jo l’he promesa al poble: políticament lliure, socialment justa, econòmicament pròspera i espiritualment gloriosa”.

En l’obra de govern no hi van faltar problemes importants com ara la fallida del Banc de Catalunya, les desavinences entre els homes propers al president i dins del mateix partit, o bé les revoltes anarquistes, i, finalment, la derrota electoral enfront de la Lliga a les eleccions generals de novembre de 1933.

Mentre ell va presidir els governs sempre va delegar les funcions executives però no les representatives, per tal de dignificar i prestigiari la institució; reservant-se així la inspiració política governamental i la representació de Catalunya.

Però no va poder tirar endavant la seva obra. El dia de Nadal de 1933 desapareixia deixant un llegat humà i polític considerable i una obra inacabada. Ningú va regatejar en aquells moments l’honestedat, la valentia i la integritat d’un home decidit, tossut i rectilini que havia aconseguit per a Catalunya unes cotes de llibertat i de reconeixement nacional com cap altre. Moria un líder que ho havia sacrificat tot –carrera, llibertat, patrimoni familiar–, amb una trajectòria personal que li conferia una gran credibilitat i que no deixava indiferent a ningú. Podria haver viscut una vida agradable, sense riscos, confortable i tranquil·la, però mai va voler instal·lar-se en una posició fàcil i còmoda. Tampoc va acceptar anar a remolc dels esdeveniments sinó que s’hi va enfrontar amb voluntat de modificar-los. Va ser arriscat i tossut; creia en les seves idees i actuava conseqüentment sent fidel a uns ideals “políticament incorrectes”.

La persona i el personatge. Valoració global

Quixot? Rodamon romàntic? Il·luminat, com el volen veure alguns historiadors? Potser sí però va aconseguir amb la Generalitat un poder polític –limitat però real– que no s’havia tingut mai en els últims 200 anys. La imatge de “l’avi”, vell amb cabells blancs, amb la qual de vegades se l’ha volgut caracteritzar maliciosament no s’adiu amb el seu interès per les novetats tècniques, militars o lúdiques (cinema, fotografia, etc.), i que feien d’ell un home atent a les innovacions, un home de canvi i amb esperit de lluita. Fou també un gran comunicador a través de la imatge, del gest i de la mirada, un tret molt modern a principis dels anys trenta. Fou un home, en definitiva, renovador en molts aspectes, no un avi moderat o conservador. No era un revolucionari però sí un rebel enfront de la situació existent. Curiosament i contradictòriament els seus models eren Irlanda i Ghandi.

I és que amb Francesc Macià el catalanisme va tenir fets més que no pas paraules. Vull dir fets consistents, amb eficàcia política, encara que no sempre tinguessin èxit totes les seves accions. En ell hi conflueix la vida d’un home i la voluntat d’un poble. I bona part del que som i tenim avui políticament ens prové del que va fer. Ell va saber, com cap polític del seu temps, connectar amb la gent, crear elements identificadors. Fou un home de gestos i de símbols, però també d’acció i de realitats ben paleses.

A distància podem veure Francesc Macià com:

- El primer president de la Generalitat contemporània elegit democràticament.
- El primer que va aconseguir per a Catalunya un poder polític real, nou, limitat però eficaç i esperançador. Un poder polític que després de 89 anys de la seva mort no hem sabut o volgut portar més enllà.
- Probablement també el primer que va gaudir d’una popularitat extensa i heterogènia socialment i generacionalment.
- Un dels pocs que ja en vida va ser vist com un símbol i el mite de la lluita per les llibertats de Catalunya.
- La persona que entre 1907 i 1932 mai va perdre cap elecció a què es va presentar.
- I finalment com un militar, un lluitador, un polític, un líder.

Un militar, honest, emotiu, sincer, modern pel seu temps, curador de la seva imatge. No va actuar mai des de posicions personals ambicioses o interessades.

Un líder, primer en l’àmbit comarcal, després nacional. Arriscat, tossut, integrador, conseqüent, gran captivador de masses que va saber superar les inèrcies polítiques que l’envoltaven. Va creure en el que es proposava i va actuar conseqüentment i, sobretot, va saber connectar amb els desigs latents de molts catalans.

Un polític que es definia com a nacionalista català i obrerista, en sentit socialdemòcrata. Creador d’un sentiment de nacionalisme transversal que va arribar a totes les capes de la població.

Insistim: un ingenu, idealista, quixotes? En qualsevol cas també un pragmàtic amb la murrieria dels pagesos i el sentit pràctic i decidit dels militars.

Certament fou un home d’ideals més que d’idees. Ideals sentits i



6 de desembre de 1932. Retrat de grup amb motiu de l’acte d’apertura del Parlament de Catalunya. Parc de la Ciutadella, Barcelona. © ANC. Fons Josep Maria Sagarra i Plana. Autor: Sagarra i Torrents.

viscuts més que idees erudites formulades teòricament. No fou un intel·lectual teòric sinó un home d’acció. Com hem indicat es va definir més pel que feia que no pel que deia. I aquesta actuació estava presidida per idees, sí, però sobretot per l’èpica, el sentimentalisme i la coherència. Fou un líder amb una autoritat indiscutible, que més que comprendre va saber intuir.

Si inicialment es va definir per dir “no” als convencionalismes i la vida fàcil, posteriorment com a polític va saber construir una Catalunya autònoma amb aspiracions i esperances d’anar més enllà de la qual encara avui som hereus. ■